

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
İÇİNDEKİLER	7

BİRİNCİ KISIM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Arş. Gör. Rabia TEPEKAYA

I. İNSAN HAKLARI HUKUKUNDA TEMEL KAVRAMLAR.....	17
A. Özgürlük Kavramı	17
B. Hak ve Ödev Kavramları	20
C. İnsan Onuru Kavramı	22
II. İNSAN HAKLARININ TANIMI VE KAPSAMI	24
A. Kamu Özgürlükleri.....	26
B. Temel Hak ve Özgürlükler	26
III. İNSAN HAKLARININ TARİHİ VE DÜŞÜNSEL GELİŞİMİ	28
A. Eski Çağ'da İnsan Hakları.....	29
B. Orta Çağ'da İnsan Hakları.....	30
C. Yeni Çağ'da İnsan Hakları	32
IV. İNSAN HAKLARININ POZİTİF HUKUKA GEÇİŞİ	36
A. İngiliz ve Amerikan Belgeleri	37
B. Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi.....	39
C. Uluslararası Alana Geçiş	40
D. Türkiye'de Pozitif Hukuka Geçiş	43
V. İNSAN HAKLARININ SINIFLANDIRILMASI	46
A. Birinci, İkinci, Üçüncü Kuşak Haklar Ayrımı	47
B. Negatif, Pozitif, Aktif Statü Hakları Ayrımı	49
C. Kişisel, Siyasal, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Ayrımı	50
VI. İNSAN HAKLARI VE DEVLET.....	51
A. Devletin Yükümlülükleri	51
B. Yatay Etki-Dikey Etki.....	53

İKİNCİ KISIM

HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN DÜZENLENMESİ VE SINIRLANMASI

Dr. Öğr. Üyesi Cansu Büşra ÖLMEZ

I. HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN DÜZENLENMESİ	61
A. Genel Olarak Düzenleme Kavramı	61
B. Hak ve Özgürlüklerin Düzenlenmesi Sistemleri	62
1. Serbestlik Sistemi	62
2. İzin Sistemi	63
3. Bildirim Sistemi	65
II. HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN SINIRLANMASI.....	67
A. Sınırlama Kavramı	67
B. Sınırlamanın Gerekliliği	68
C. Hak ve Özgürlüklerin Sınırlılığı	70
1. Anayasal Sınırlar	70
2. Objektif (Nesnel) Sınırlar	71
III. OLAĞAN DÖNEMLERDE HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN SINIRLANMASI SİSTEMİ.....	72
A. Genel İlkeler	72
1. Kanunilik İlkesi	72
a. Şekli Kanun – Maddi Kanun.....	73
b. Kanunun Ulaşılabilir, Açık ve Kesin Olması.....	75
2. Sebebe Bağlılık İlkesi	77
a. Genel Sınırlama-Özel Sınırlama Sebepleri	78
b. Amaç Saptırma Yasağı: Yetkinin Kötüye Kullanılması.....	81
3. Ölçülülük İlkesi	83
4. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk İlkesi	85
5. Öze Dokunma Yasağı.....	89
B. Türk Anayasa Hukukunda Sınırlamanın Sınırını Oluşturan Ölçütler	90
1. 2001 Anayasa Değişikliğinden Önce	90
2. 2001 Anayasa Değişikliğinden Sonra.....	91
a. Sınırlama Kanunla Yapılmalı	92
b. Sınırlama Anayasada Belirtilen Sebeplere Dayanmalı	93
c. Sınırlama Anayasanın Sözüne ve Ruhuna Uygun Olmalı	95
d. Sınırlama Ölçülülük İlkesine Aykırı Olmamalı	96
e. Sınırlama Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olmalı.....	98
f. Sınırlama Hak ve Özgürlüklerin Özlerine Dokunmamalı.....	102
g. Sınırlama Laik Cumhuriyetin Gereklerine Aykırı Olmamalı	103

IV. OLAĞANÜSTÜ DÖNEMLERDE HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN SINIRLANMASI SİSTEMİ	104
A. Genel İlkeler	104
1. Savaş veya Olağanüstü Bir Durumun Varlığı	107
2. Ölçülülük İlkesi	109
3. Uluslararası Hukuktan Doğan Yükümlülüklere Aykırı Olmama İlkesi.....	110
4. Dokunulmaz Haklar	111
B. Türk Hukukunda Olağanüstü Dönemlerde Hak ve Özgürlükleri Sınırlama Rejimi.....	113
C. Yabancıların Hak ve Özgürlüklerinin Sınırlanması	116
V. HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN KÖTÜYE KULLANILMASI YASAĞI	119
A. Hakkın Kötüye Kullanılması Kavramı	119
B. Ulusal ve Uluslararası Belgelerde Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı	120
C. Hakkın Kötüye Kullanılmasının Sonuçları	122

ÜÇÜNCÜ KISIM

İNSAN HAKLARININ KORUNMASI

BİRİNCİ BÖLÜM

İNSAN HAKLARININ ULUSAL HUKUK DÜZENİNDE KORUNMASI

Arş. Gör. Murat AÇIL

I. SİYASÎ KORUMA	130
II. İDARÎ KORUMA	132
III. ÖZERK KURULUŞLAR ELİYLE KORUMA	134
A. Kamu Denetçiliği Kurumu'na Başvuru.....	134
B. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'na Başvuru	136
C. Kişisel Verileri Koruma Kurumu	139
IV. YARGISAL KORUMA	141
A. Adli Yargıya Başvuru.....	141
B. İdarî Yargıya Başvuru.....	142
C. Anayasa Yargısına Başvuru.....	142

ANAYASA MAHKEMESİ'NE BİREYSEL BAŞVURU YOLU

I. TANIMI VE İŞLEVLERİ	145
II. BİREYSEL BAŞVURU USULÜ VE BAŞVURULARIN İNCELENMESİ	146
A. Bireysel Başvuru Usulü.....	146
B. Bireysel Başvuruların İncelenmesi	148
1. Ön İnceleme Aşaması	148

2. Kabul Edilebilirlik İncelemesi Aşaması	149
3. Esas İncelemesi Aşaması	150
III. KABUL EDİLEBİLİRLİK KRİTERLERİ	150
A. Mahkeme'nin Yetkisine İlişkin Kabul Edilebilirlik Kriterleri.....	150
1. Kişi Bakımından Yetki	150
a. Bireysel Başvuru Hakkının Özneleri.....	150
aa. Gerçek Kişiler	151
bb. Özel Hukuk Tüzel Kişileri	153
cc. Kamu Tüzel Kişilerinin Bireysel Başvuru Ehliyeti Meselesi.....	155
b. Mağdurluk Statüsü	157
aa. Kişisellik Ölçütü	157
bb. Güncellik Ölçütü.....	158
cc. Doğrudanlık Ölçütü	158
2. Konu Bakımından Yetki	160
a. Bireysel Başvuru Hakkının Muhatapları	160
b. Bireysel Başvuruya Konu Edilebilecek Hak ve Özgürlükler	161
3. Yer Bakımından Yetki	164
4. Zaman Bakımından Yetki.....	165
B. Usule İlişkin Kabul Edilebilirlik Kriterleri	165
1. Olağan Kanun Yollarının Tüketilmesi	165
2. Başvurunun Süresi İçinde Yapılması.....	169
C. Esasa İlişkin Kabul Edilebilirlik Kriterleri.....	171
1. Başvurunun Açıkça Dayanaktan Yoksun Olmaması	171
a. Temellendirilmemiş Şikâyetler	171
b. Kanun Yolu Şikâyetleri.....	172
c. Karmaşık veya Zorlama Şikâyetler.....	173
d. Bir İhlalin Bulunmadığı Açık Olan Şikâyetler.....	173
2. Anayasal veya Kişisel Önem Taşıma.....	174
a. Anayasal Önem	174
b. Kişisel Önem.....	175
IV. BİREYSEL BAŞVURULARIN İNCELENMESİ SONUCUNDA VERİLEN KARARLAR	176
A. Başvurunun Kabul Edilebilirliğine İlişkin Kararlar	176
B. Başvurunun Esası Hakkında Verilen Kararlar	176
1. Yeniden Yargılama Yapılmasına İlişkin Karar.....	176
2. Tazminata İlişkin Karar	177
3. Dava Açılması Yolunu Gösterme Kararı.....	177

C. Bireysel Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması ve Disiplin Para Cezası Kararı.....	178
D. Pilot Karar	180
E. Tedbir Kararı	183
F. Düşme Kararı.....	185

İKİNCİ BÖLÜM

İNSAN HAKLARININ ULUSLARARASI HUKUK DÜZENİNDE KORUNMASI

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba BAYRAKTAR

I. EVRENSEL İNSAN HAKLARI HUKUKU	194
II. BÖLGESEL İNSAN HAKLARI HUKUKU	199
A. Avrupa İnsan Hakları Hukuku	200
1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	201
2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi.....	211
a. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Oluşumu	212
b. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Başvuru Çeşitleri	216
aa. Devletlerarası Başvuru	216
bb. Bireysel Başvuru	218
aaa. Mahkeme'nin Kişi Bakımından Yetkisi	219
bbb. Mahkeme'nin Konu Bakımından Yetkisi.....	224
ccc. Mahkeme'nin Yer Bakımından Yetkisi.....	224
ddd. Mahkeme'nin Zaman Bakımından Yetkisi	225
c. Bireysel Başvurunun Kabul Edilebilirlik Şartları	226
aa. İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi	227
bb. Başvurunun Dört Aylık Süre İçinde Yapılması.....	230
cc. Başvurunun İsimli (Anonim) Olmaması.....	232
dd. Başvurunun Daha Önce İncelenmemiş Olması ya da Uluslararası Diğer Bir Soruşturma veya Çözüm Merciiine Daha Önceden Sunulmuş Bir Başvuruyla Aynı Olmaması	233
ee. Başvurunun Konu Bakımından Sözleşme veya Protokollerinin Hükümleriyle Bağdaşması, Dayanaktan Açıkça Yoksun veya Bireysel Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması Niteliğinde Olmaması.....	235
ff. Başvuranın Önemli Bir Zarar Görmemiş Olması.....	240
d. Bireysel Başvuru Usulü	242
aa. Bireysel Başvuruların İncelenmesi Usulü	245
bb. Mahkeme Kararlarının Bağlayıcılığı, Yerine Getirilmesi ve Denetlenmesi	247

cc.	Mahkeme'nin Verebileceği Diğer Kararlar	251
aaa.	Geçici Tedbir Kararı	251
bbb.	Pilot Karar Usulü	253
ccc.	Kayıttan Düşürme Kararı	255
ddd.	Mahkeme Tarafından Verilmiş Bir Hükmün Yorumlanması Kararı	256
eee.	Bir Hükmün Yeniden Görüşülmesi Talebi Üzerine Verilen Kararlar	256
e.	Mahkeme'nin Özgün Yorum Yöntemleri	257
aa.	Otonom Kavramlar Doktrini (Özerk Yorum İlkesi)	257
bb.	Dinamik Yorum İlkesi (Evrimsel Yorum İlkesi)	258
cc.	Takdir Marjı Doktrini (Takdir alanı ya da payı)	259
dd.	Ölçülülük İlkesi	260
B.	Amerikan İnsan Hakları Hukuku	262
C.	Afrika İnsan Hakları Hukuku	264

DÖRDÜNCÜ KISIM

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NDE YER ALAN HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLER

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NİN 2-7. MADDELERİNDE DÜZENLENEN HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLER

Arş. Gör. Aydın Furkan KAYNAK

YAŞAM HAKKI

I.	HAKKIN KAPSAMI	274
II.	DEVLETE GETİRİLEN YÜKÜMLÜLÜKLER	275
A.	Negatif Yükümlülükler	276
B.	Pozitif Yükümlülükler	277
1.	Yaşam Hakkını Etkin Bir Şekilde Koruyan Yasal Rejim Oluşturmak	278
2.	Koruyucu Tedbirler Almak	279
3.	Yeterli ve Etkin Soruşturma Yapmak	281
III.	SÖZLEŞME KAPSAMINDA İHLAL OLUŞTURMAYAN DURUMLAR	282
A.	Ölüm Cezası	284
B.	Yasadışı Şiddete Karşı Koruma	284
C.	Yakalama ve Kişinin Kaçmasını Önleme	285
D.	Ayaklanma veya İsyanın Bastırılması	285
IV.	1982 ANAYASASI'NDA YAŞAM HAKKI	286

İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE YASAĞI

I. HAKKIN KAPSAMI	290
II. DEVLETE GETİRİLEN YÜKÜMLÜLÜKLER	292
A. Negatif Yükümlülükler	292
B. Pozitif Yükümlülükler	293
1. Koruma Yükümlülükleri	294
2. Gerçekleştirme Yükümlülükleri	295
C. Usuli Yükümlülükler	296
III. 1982 ANAYASASI'NDA İŞKENCE YASAĞI	296

KÖLELİK, KULLUK VE ZORLA ÇALIŞTIRMA YASAĞI

I. HAKKIN KAPSAMI	301
A. Kölelik ve Kulluk Kavramları	301
B. Zorla Çalıştırma ve Zorunlu Çalışma Kavramları.....	302
II. DEVLETE GETİRİLEN YÜKÜMLÜLÜKLER	303
III. SÖZLEŞME KAPSAMINDA İHLAL OLUŞTURMAYAN DURUMLAR	304
A. Tutulma Süresince Çalışma	304
B. Askeri Hizmet veya Yerine Gördürülebilecek Sivil Hizmet	305
C. Acil Durumlarda Toplum Hizmeti	305
D. Olağan Yurttaşlık Yükümlülükleri	306
IV. 1982 ANAYASASI'NDA KÖLELİK VE ZORLA ÇALIŞTIRMA YASAĞI	306

ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI

I. HAKKIN KAPSAMI	311
II. DEVLETE GETİRİLEN YÜKÜMLÜLÜKLER	314
A. Negatif Yükümlülükler	314
B. Pozitif Yükümlülükler	316
III. SÖZLEŞME KAPSAMINDA İHLAL OLUŞTURMAYAN DURUMLAR	317
A. Yetkili Bir Mahkemenin Verdiği Mahkumiyet Kararı Sonrasında Tutulma	317
B. Mahkeme Kararına Uymama Sebebiyle veya Yükümlülüğün Yerine Getirilmesini Sağlamak Amacıyla Yakalama veya Tutma	318
C. Yetkili Adli Mercî Önüne Çıkarılmak Amacıyla Yakalama veya Tutma	319
D. Küçüklerin Tutulması.....	320
E. Bulaşıcı Hastalığı Olanların, Akıl Hastalarının, Alkoliklerin, Uyuşturucu Bağımlılarının ve Serserilerin Yasal Olarak Tutulması	321
F. Ülkeye Girişin Önlenmesi veya Sınır Dışı ve Geri Verme Amacıyla Yakalama ya da Tutma	323

IV. ÖZGÜRLÜĞÜNDEN YOKSUN BIRAKILAN KİŞİLERİN HAKLARI	323
A. Anladığı Dilde Derhal Bilgilendirilme Hakkı	323
B. Derhal Bir Yargıç Önüne Çıkarılma Hakkı	324
C. Makul Sürede Yargılanma veya Yargılama Sırasında Salverilme Hakkı	325
D. Özgürlüğünden Yoksun Bırakılanın Mahkemeye Başvurma Hakkı	327
E. Tazminat Hakkı	327
F. Yakınlarına Haber Verme Hakkı	328
V. 1982 ANAYASASI'NDA ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI	328
A. İstisnalar	330
B. Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Kişilerin Hakları	333

ADİL YARGILANMA HAKKI

I. HAKKIN KAPSAMI	337
II. DEVLETE GETİRİLEN YÜKÜMLÜLÜKLER	339
A. Negatif Yükümlülükler	339
B. Pozitif Yükümlülükler	340
III. ADİL YARGILANMA HAKKININ UNSURLARI	341
A. Mahkemeye Erişim Hakkı	341
B. Yasal, Bağımsız ve Tarafsız Bir Mahkemede Yargılanma Hakkı	342
C. Makul Sürede Yargılanma Hakkı	344
D. Yargılamanın Hakkaniyete Uygun Olması	345
E. Aleni ve Duruşmalı Yargılama Hakkı	347
F. Masumiyet Karinesinden Yararlanma Hakkı	348
IV. CEZA YARGILAMASINDA SANIĞA SAĞLANAN GÜVENCELER	349
A. Suçlamadan Haberdar Edilme Hakkı	349
B. Savunmasını Hazırlamak İçin Gerekli Zaman ve Kolaylıklara Sahip Olmak	350
C. Avukat ve Adli Yardımdan Yararlanma Hakkı	350
D. Lehe Delil Öne Sürme ve Tanığı Sorguya Çekme Hakkı	351
E. Ücretsiz Tercümandan Yararlanma Hakkı	351
V. 1982 ANAYASASI'NDA ADİL YARGILANMA HAKKI	352
A. Anayasa'da Tanınan Unsurlar	353
B. Sanığa Sağlanan Güvenceler	354
C. AYM Kararlarından Örnekler	354

SUÇ VE CEZALARIN KANUNİLİĞİ İLKESİ

I. HAKKIN KAPSAMI, YÜKÜMLÜLÜKLER VE İSTİSNALAR	357
---	------------

İKİNCİ BÖLÜM
AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NİN
8-14. MADDELERİNDE DÜZENLENEN HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLER

Dr. Öğr. Üyesi Ufuk Ramazan ÇAKMAK

I. ÖZEL HAYATA VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI	361
A. Giriş	361
B. Özel Hayatın Korunması	363
1. Kişisel Kimlik	364
2. Fiziksel ve Ruhsal Bütünlük Hakkı	366
3. Mahremiyet Hakkı	368
C. Aile Hayatına Saygı Hakkı	369
D. Evlenme ve Aile Kurma Hakkı	372
E. Konuta Saygı Hakkı	373
F. Haberleşmeye Saygı Hakkı	375
G. Sözleşme'nin 8-11. Maddelerinin Sınırlanma Rejimi	375
1. Hukukilik	376
2. Meşru Amaç	377
3. Demokratik Toplumda Gereklilik	377
II. DÜŞÜNCE, VİCDAN VE DİN ÖZGÜRLÜĞÜ	381
A. Giriş	381
B. Düşünce, Vicdan ve Din Kavramları	382
C. Özgürlüğün Kapsamı	384
1. Kişinin İç Dünyası	384
2. Dinin veya İnancın Açığa Vurulması	385
D. Hakkın Özneleri	388
1. Gerçek Kişiler	388
2. Tüzel Kişiler	388
3. Birey Grupları	390
E. Sınırlama Rejimi	390
III. İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ	393
A. Giriş	393
B. İfade Özgürlüğünün Kapsamı	395
1. Genel Bilgiler	395
2. İfade Kategorileri	396
a. Siyasi İfadeler	396
b. Sanatsal İfadeler	398

c. Ticari İfadeler	398
d. Akademik İfadeler	399
3. Basın Özgürlüğü	399
C. 10. Madde Kapsamında Korunmayan İfadeler	402
D. İfade Özgürlüğünün Sınırlanması	404
IV. TOPLANMA VE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ	407
A. Giriş	407
B. Toplanma Özgürlüğü	408
C. Örgütlenme Özgürlüğü	410
1. Dernek Kurma Özgürlüğü	411
2. Sendika Kurma Özgürlüğü	412
3. Siyasi Parti Özgürlüğü	413
D. Toplanma Ve Örgütlenme Özgürlüğünün Sınırlanması	413
V. ETKİLİ BAŞVURU HAKKI	416
A. Genel Olarak	416
B. Etkili Başvuru Hakkının Unsurları	417
1. Savunulabilir Bir Şikâyet	417
2. Ulusal Bir Makamın Varlığı	418
3. Etkili Başvuru Yolu	419
C. Etkili Başvuru Hakkının Diğer Usuli Haklarla İlişkisi	420
VI. AYRIMCILIK YASAĞI	423
A. Genel Olarak	423
B. Ayrımcılık Yasağının Kapsamı	426
C. Ayrımcılık Türleri	427
1. Doğrudan Ayrımcılık	428
2. Dolaylı Ayrımcılık	428
D. Ayrımcılığın İspatı	429